

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton. ~
Előfizetési ár: egész évre 28 korona, fél-
évre 14 korona. ~ Egyes szám ára 60 fillér. ~

~ Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium:
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Reactio?

A protestáns társadalom emez előkelő organumának zászlóbontását,¹ amellyel a keresztyén világ felfogáson nyugvó s a szociális haladásért küzdő nemzeti politika mellett határozottan és férfiasan síkra száll, a debreczeni katolikus társadalom nagy megnyugvással fogadja s a keresztyén Magyarország kiépítésén fáradozók táborában benső örömmel köszönti.

A forradalmi viharból, mely országunkon végigszárguldott s erkölcsi és anyagi téren egyaránt szörnyű pusztítást vitt véghez, elemi erővel kell életre kelnie a magyar keresztyén társadalom erkölcsi és politikai egységének.

A keresztyénség, bár belső szerkezetében jelentékeny tagozódást mutat, alapelveiben s az ellentétes világfelfogással szemben eddig is természetes egység volt. Létalapja ugyanaz s egyes tagozatai csak az egységes fundamentum más-más oldalát juttatják erősebben érvényre. Az egyik a tekintélyt, a másik az egyéni szabadságot, az egyik az érzelem mélységét, a másik az értelem nemes szárnyalását szolgálja jobban.

A hívő, az Istenét kereső, az igazságot kutató, a tökélyre törekvő lélek harmóniáját nem zavarja meg sem az eltérő forma, sem a vallás lényegéhez tartozó több, vagy kevesebb mysterium. Ha súlyos belső küzdelmek után is, de minden komoly egyéniség eléri azt a magaslatot, amelyen, mint *Payot*² írja, a vallásos hit eljut a maga tiszta metafizikai és erkölcsi lényegéhez.

A keresztyén világ jobbjából soha sem halt ki a vágy, hogy e tiszta lényeg természetes folyamányát, az erkölcsi egységet külső egységgé is alakítsák. E vágy soha sem volt oly erős, mint ma. *Dicsőfi* József gyönyörű szavaiban,³ amelyek-

kel a keresztyén társadalom teljes egyesülése hirdeti, éppen úgy valamennyiünk lelkiismerete szólalt meg, mintahogy *Foersternek* idevágó mély filozófiával telt fejtegetései¹ soha nem kelthetett volna nagyobb visszhangot, mint ma.

A katolicizmus és protestantizmus közt véres testvérharc dúlhatott, — bár soha se dúlt volna! — amíg az egész művelt világ, ha különböző táborokban is, az ősi keresztyén elvek alapján állott és mindenki tiszteletben tartotta a keresztyénség lényegét. Ámde e lényeg durva megtámadása egy táborba kell, hogy állítson mindnyájunkat, ha még nem lehet vallási, úgy legalább társadalmi és politikai téren.

Tarde Gábor, a nagy francia szociologus, már évtizedek előtt megállapította,² hogy a mi korunk lelki válsága sokkal nagyobb, mint a XVI. századé volt. Akkor mindkét küzdő tábor az evangéliom igazságait vitatta, ma ez az egységes alap forog veszedelemben. Nem a mi proletárdiktaturánk együgyű kísérletéből ismerjük e veszedelmet. A merő intellektualizmus és radikális politikai hajtásainak az élet évezredes tanulságával nem törődő doktrinérsege már évtizedek óta jobb ügyszó méltó buzgósággal hirdeti, hogy a keresztyénség létjogosultsága megszűnt s követeli a szuverén emberi ész tekintélyt nem tűrő uralmát.

Ki mondhatná el, aki az élet nagy kérdéseiről komolyan szokott gondolkodni, hogy sohasem szédítette meg ez a fan, hogy nem voltak hitbeli kételyei; hogy nem esett át kisebb-nagyobb lelki válságon, amíg megismerte — felülemelkedve a részleteken — a vallás lényegét és megnyugodva szemlélhette benne az örök értékű, isteni megnyilatkozást?

De mi lett az ábrándokból, melyek az emberi ész abszolút szuverenitását vitatták? Hová vezettek a kísérletek, melyek az „Ész istennőjét“ állították oltárra? Mivé lettek a valóságban *Rousseau* merészen elgondolt tervei? *Micsoda* erkölcsi

¹ K. B.: Reactio? — Debreczeni Protestáns Lap, 1919 november 30.

² *Payot*: Aux instituteurs et aux institutrices. Paris, 1901, 16. lap.

³ A debreczeni Kistemplomban, 1919 november 23-án.

¹ *Autorität und Freiheit*. Kempten und München, 1910.

² *Revue Pénitentiaire*, 1903., I. és köv. l.

posványba sodorták Párist a forradalom keresztyénellenes kitörései? Mily pusztulást hozott magával a proletárdiktatura, amely csak néhány hónapon át próbálta a világ e kicsinyke, de nekünk oly drága részét keresztyén alapelvek nélkül kormányozni! Az „Isten országa“, amelyet ígértek, gyilkolás, rablás, honárulás nemzetpusztító garázdalkodásává fajult!

Szükségünk van hát egy csalhatatlan irányítóra, amely a legjobban tomboló viharban is a sarkigazságok felé mutat. Ezeknek örök értékében, az emberiséget vezető, nevelő energiájában rejlik a keresztyénség nagy ereje. Az önzéssel és a hedonizmussal szemben ez állítja elénk a kötelességeket, amelyeket elhanyagolni az élet bármely viszonylatában is bűn; ez követeli azt a tiszta morált, amely egyedül biztosíthatja az emberi lélek erőinek teljes és harmonikus kibontakozását s a nemzetek megerősödését.

Korunk erkölcsi válságában a hedonizmusnak és a keresztyén világszemléletnek e két áramlata küzd egymással. Ez a válság mozgatja a gyakran símának látszó felület mélyén a társadalmi küzdelmek fel-feltornyosuló hullámait. Ebből sarjadnak ki végeredményben a társadalom világfelfogását visszatükrözőtető politikai alakulatok is.

Abban a jelenségben, hogy társadalmi és politikai életünkben ma elemi erővel tör út a keresztyén világfelfogás, sokan az annyiszor hangoztatott *reactiót* látják.

E vádat a D. P. L. utolsó száma éles elmével már leszállította kellő értékeire.

Kétségtelenül van valami alapja a vádnak, hogy t. i. minden hitis ellenhatást szül. Az a mérhetetlenül dúrva és vakmerő támadás, amely a keresztyén társadalmat a proletárdiktaturában érte, ily *reactio* nélkül nem maradhatott.

Az is bizonyos, hogy a keresztyén világfelfogással sem az egyén korlátlan szabadsága, sem az itt megkisérelt kommunizmussal járó teljes kötöttség össze nem fér; mert a mi világszemléletünk egyfelől törvényeket szab az egyénnek és korlátot állít cselekvése elé, másfelől nem engedi az embert megfosztani önálló egyéniségétől s egyszerűen a közélet mechanikus atomjává süllyeszteni. Elismerem tehát, hogy a keresztyén irány térfoglalása úgy a „szabadság“ korlátlan-ságát, mint az egyén teljes kötöttségét követelő irányokkal szemben, az ő nézőpontjukból szintén *reactio*.

Ezt a vádat szívesen vállaljuk. Ha azonban azt vetnék a keresztyén politika szemére, hogy *visszaesést jelent az emberi ideállal szemben, e feltevést a legerélyesebben vissza kell utasítani.*

A végső emberi ideál nem a negatív érte-

lemben vett korlátlan-ságot jelentő szabadság, amely a gyöngét az erősnek, a jóhiszeműt a ravasznak védtelenül kiszolgáltatja, s a közérdeket teljesen a féktelenül tomboló egyéni érdek alá rendeli.

Kinek jutna pl. eszébe, hogy a sárga faj milliónyi áradatának európai beözönlése esetén, ennek megakasztását az emberi eszme sérelmének tekintse, s inkább eltérje nemzetének saját hona földjéről teljes kiszorítását, csak hogy liberalizmusán csorba ne essék? Ha egy ország népének erejét szinte elemésztí az alkoholizmus féktetensége, nem volna-e egyszerre tragikus és kacagtató, ha elfojtásában az emberi haladással szemben visszaesést keresnénk csak azért, hogy az egyéni szabadság ellenségének ne tűntethessen fel senki? Népünket évtizedeken át sújtotta, kizsákmányolta és meggyalázta az uzsorások és leánykereskedők Shylock-hada: mindez a szabadság égisze alatt! A kapitalizmus lelkiismeretlenül összehordott nagy tőkés végiggázoltak milliók életérdekeit; néhány nagytőkés vígan tobzódnak mások verejtékén gyűjtött kincsei közt, míg a dolgozó munkások százezrei sötét pince-szobák, hideg és nedves légkörében, összezsúfoltan tehetetlenül szemlélhették apró gyermekeik testi-lelki sorvadását! Mert így kívánta a gazdasági liberalizmus ideológiája: *laissez faire, laissez passer!* A nemzetközi viszonylatokban is megvolt ennek a világfelfogásnak a maga jelentős következménye: az erősebb, vagy ügyesebb népek korlátlan uralma a kisebbek, vagy gyámoltalanabbak felett.

Bármennyire rajongok a szabadságért, ezt az ideológiát megérteni, megszeretni, ennek gyakorlati következményeiben az emberiség ideálját felismerni éppen úgy nem tudom, mint a kommunizmus rabszolga falanszterében.

Az emberi fejlődés célja sem nem a negative szabad, sem nem a teljesen kötött, hanem *a tökéletes és boldog ember, az emberiség nagy céljaiért küzdeni tudó erős nemzet, a nemzetközi életben a népek egymást megértő testvérisége.*

Ezt a keresztyén ideált írta zászlójára a borzalmas szenvedések tüzeiben megtisztult társadalmi és politikai élet. Az örök értékű emberi lélek megbecsülését még az elzüllött gyermekben, az utolsó csavargóban is; a gyöngye oltalmát úgy a mások visszaélésével, mint a saját fogyasztásaival szemben; az erkölcsi törvények feltétlen uralmát, az egyéni szabadság látszólagos korlátozása árán is; a jogeszmé érvényesülését úgy a magán, mint a közéletben; keresztyén szellemű gazdasági politikát, amely a jövedelem

¹⁾ L. erről különösen Concha Győző értékes fejtegetéseit, a Politika (Budapest, 1907.) I. 44 és k. lapjain.

igazságos elosztásával a népesség anyagi jólétéhez, s a munka céltulatos megszervezésével a nemzet megerősítéséhez vezet; nemzetközi téren: a nemzetek testvéri barát-ágát.

A keresztyén politika ellenségei azt vetik szemünkre, hogy ha e célkitűzés nem is eshetnék kifogás alá, de nem válogatunk az eszközökben, s hogy főként a zsidókérdésben elfoglalt gyakorlati álláspontunk a jogegyenlőséget, a munkáskérdésben tanúsított magatartásunk pedig a szociális haladás érdekeit sérti.

Egészen nyíltan, teljesen őszintén óhajtok e kérdésekre is felelni.

Mi már a háború előtt sem néztük közönyt a zsidóság aránytalanul nagy szerepét gazdasági, politikai, sőt erkölcsi életünk irányításában. Nem volt előttünk rokonszenves, hogy főiskoláink hallgatóinak mintegy 50%-a volt zsidó. A pénzgazdaság, a kereskedelem s a sajtó túlnyomó, a magyar földnek pedig közel egy harmad része zsidó befolyás alá került. A magyar társadalom figyelmét nem kerülte el, hogy a háborús áldozatokból a zsidóság aránytalanul kis részt vett, ellenben a hadnyereségekből és az ezzel kapcsolatban elkövetett súlyos visszaélésekből aránytalanul nagy részt.

Már e körülmények sem lehettek rokonszenvesek a magyar társadalom előtt, amikor a proletárdiktatura jött s öntudatosan vagy öntudatlanul-e, azt nem kutatom, zsidó fajuralmi törekvésként nyilatkozott meg. A közhatalmat immár szinte kizárólag zsidók gyakorolták. A gazdasági vezetést, még az erős, keresztyén kisgazdák kikényszerített szervezeteiben is, teljesen a zsidóság vette a kezébe. A keresztyén sajtót teljesen elfojtották. A keresztyén egyházakat üldözték. Katholikus és protestáns püspököket is börtönre vetettek. És hasábokon át folytathatnám uralmuk jellemzését; de ez annyira benne él a köztudatban, hogy teljesen feleslegesnek tartom.

Ilyen állapotokat, ilyen fajuralmi törekvéseket természetesen nem tűrhetünk. Minden visszaélést, amely népünk erőit emészti, üldözni akarunk. Uzsora, leánykereskedés, élelmiszerhamisítás, alkoholmérgezés, pornográfia ebben az országban többé pusztítani nem fog, bármennyire szemünkre is vetnék, hogy ezek elfojtása zsidó-üldözés. A magyar faj értékét, anyagi jólétét, szellemi és erkölcsi fejlettségének fokát emelni fogjuk. Szolidaritást követelünk a keresztyén társadalomban, az élet minden vonatkozásában. *De a jogegyenlőség alapjáról le nem térünk.* Senkit azért, mert zsidó, joghátránnyal sújtani, értékében csökkenteni vagy éppen üldözni nem engedünk. Politikánk keresztyén jellegét nem oltalan

és embertelen antiszemizmushoz, hanem a keresztyén ideálok diadalra juttatásában keressük.

Ami pedig a *munkáskérdést és a szociális haladást* illeti, csak a rosszakarat mondhatja, hogy e tekintetben a keresztyén politika retrográd jellegű. Nem vagyunk felforgatók, de nem hűnyünk szemet társadalmi és közéleti berendezésünk szertelen igazságtalanságai előtt. Évtizedek óta sürgetjük a leggyökeresebb szociális reformot, de természetesen nem a gyűlölet, hanem a felebaráti szeretet; nem az osztályharc, hanem a kölcsönös megbecsülés; nem a rombolás, hanem az alkotó, az építő munka útján. Ezt a bolsevikiek és radikálisok nagyon jól tudták s ezért jobban üldözték bennünket, mint a legkonzervatívabb politika exponenseit; félték, hogy felénk fordul a munkástömegek rokonszenve, mihelyt a dolgok lényegét felismerik.

A mi társadalmi és közéleti politikánk a közszolgálatába akarja állítani a nemzeti vagyont, hogy természeti kincseink feltárásával és feldolgozásával, a jövedelem igazságos elosztása útján boldoggá és gazdaggá tegye a népet, hatalmassá s a nemzetközi béke és az emberi haladás szilárd támaszává a magyar nemzetet.

Ragyogó és mély kulturát akarunk fejleszteni e sokat szenvedett országban; bevinni ennek fényét a legutolsó kunyhóba, a legsötétebb pince szobába is. Szaporítani akarjuk az emberiség közkincesit a magyar geniusz tudományos kutatásaival és gyakorlati eszméivel. Igazságot akarunk szolgáltatni mindenkinek a jogegyenlőség törvényei szerint, a jogszeme uralmának feltétlen biztosításával.

De mindennek előfeltétele: visszatérés a keresztyén világszemlélet és a keresztyén morál sziklaszilárd alapjára.

Ebben a társadalmi és közéleti politikában elhalványul a katolikus és a protestáns árnyalat. Nem jelszavakban, de élő valóságban jelentkezik a „keresztyén nemzeti egyesülés“. E politika irányítása és vezetése e városban, ahonnét évszázadokon át a reformátusok hatalmas szellemi ereje sugározta ki a magyar közéletbe a keresztyénség és a kultúra termékenyítő melegét és megvilágosító fényét, természetesen református testvéreink joga és hivatása. A munkából teljes bizalommal kérünk és szívvel-lélekkel veszünk részt mi is, a számban és erőben aránytalanul kisebb, de a keresztyén politika diadaláért nem kevésbé lelkesedő, protestáns testvéreinkkel együtt már eddig is küzdő debreczeni katolikus társadalom.

Bernolák Nándor.

Egyház

A szatmári református egyházmegye közgyűlése.

A szatmári református egyházmegye november 20-án tartotta rendkívüli közgyűlését Szatmáron, melynek kiemelkedő része Sípó József esperes beiktatása volt. A vonatközlekedés szünetelése és az utak járhatatlansága miatt a közgyűlés tagjai bizony nem jelenhettek meg teljes számban, amint azt az alkalom fontossága és ünnepélyessége megkívánta volna, de a jelenlevők annál nagyobb érdeklődéssel hallgatták meg az új esperes mesteri koncepciójú székfoglaló beszédét, amely igazán korszerű és iránytűmutató volt.

A gyűlés a XC. zsoltár éneklésével kezdődött, mely után Pótor Elemér egyházmegyei tanácsbíró mondott bensőség teljes imát. Majd Madarassy Dezső egyházmegyei gondnok közölte a jelenlevőkkel az esperesi állásra elrendelt szavazás eredményét, mely szerint Sípó József milotai lelkész választott esperes:é szótöbbséggel. Indítványára egy 3 tagból álló küldöttség hívta meg az új esperest a közgyűlésre, akit a terembe lépésekor lelkész eljenzései fogadtak. Az egyházmegyei gondnok közölve az új esperessel is a választás eredményét, felszólította, hogy hivatali esküjét tegye le. Az eskü elhangzása után az új esperes először is fájdalommal emlékezett meg korán elhunyt két elődjéről, majd vázolta a nehéz körülményeket, melyek között az egyházmegye kormányzására elhivatott, beszédét így folytatta: „Református egyházunkat mai állapotában súlyos betegnek látom úgy egyetemességében, mint egyes tagjaiban, úgy külső alkotmányában, mint vallásértelmezési életében. A betegség oka pedig nem az erkölcsi dekadencia, nem a hitetlenség terjedése, nem a háború, nem a szociálizmus, nem a kommunizmus. Ezek csak segéd-eközök, amelyek siettetik a kör kifejlődését, hanem maga a betegség alapoka: a református egyház, t. i. a hivatalos egyház elvilágiasodása. A Krisztus országa, mely nem e világból való, újabb időben egészen a világi országok mezébe és fegyverzetébe öltözött. Ezért jutotunk el ahoz a katasztrofális ponthoz, hogy az államépület alapjainak megrendülése egyházunkat is összeomlással fenyegeti“. A baj forrásának feltárása után rámutatott az orvosságra is, melytől gyógyulást várhatunk. „A megújulási folyamatnak beülről, az egyének szívéből kell kiindulni. Pál apostol szerint egy test sem igazul meg Isten előtt, hanem megigazulunk hit által, kegyelemből. A hithez, ehez az erős árbochoz kell tehát megtérnünk és akkor mindenképpen lehetségesek lesznek. Csak Isten országát s annak igazságát keressük, akkor mindenképpen megadatnak nekünk!“

A nagy tetszéssel fogadott beszéd után Madarassy Dezső egyházmegyei gondnok, mint elnöktársát, Szarka Károly főjegyző a lelkészek, Kiss Árpád igazgató-tanító pedig a tanítói kar nevében üdvözölték az új esperest, aki az üdvözlésekre mély megihatottsággal válaszolt.

Az esperes beiktatása után áttérve a tárgysorozat többi pontjainak tárgyalására, sajnálattal hallgatta a közgyűlés dr. Haresár Géza vil. főjegyző és Belteky Lajos lelkészi tanácsbíró lemondását és az elnökség útján felkéri őket tisztsegeik további viselésére.

A lelkész özvegyek és árvák segélyezése ügyével kapcsolatban, Boros Jenő szatmári lelkész indítványára

kimondta az egyházmegyei közgyűlés, hogy a valóban nyomorgó lelkész özvegyek javára még ez év folyamán gyűjtést rendez az egyházmegye gyülekezeteiben és a befolyó összeget, mint gyorssegélyt szétosztja a szatmári egyházmegye tererületén élő özvegyek között. Az indítványnak mindjárt meg is lett az eredménye, mert nevezett célra még a gyűlésen összegyűlt 600 korona.

Ezek után az egyes gyülekezetekből beérkezett ügyeket tárgyalta a közgyűlés, amelyek közül bizony a legtöbb a belbivatalnoki járandóságok hanyag kiszolgáltatásáról tett szomorú bizonyosságot. Delután bírósági ülés volt, amely megerősítette Sárközi Lajos szatmárnémetii lelkészé választását, miután a felebbezők panaszait időközben visszavonták és így ez a régóta húzódó ügy is teljes befejezést nyert.

Tudósító.

Különfélék.

Protestáns Estélyek. A Debreczeni Protestáns Irodalmi Kör első protestáns estélyét folyó hó 6. napján, szombaton délután 5 órakor tartja a kollégiumi díszteremben a következő műsorral: 1. Ima a hazáért. Éneklés a református tanítói vegyes énekkar — 2. Megnyitó beszéd, tartja Dr. Erdős József egyetemi tanár, a DPIK. elnöke. — 3. A váltás útja a vallások történetében, tartja Dr. Varga Zsigmond lelkészképzőintézeti tanár. — 4. Vársz-e rám a forrás partján? Szele Miklós leánygimnáziumi vallásstanár harmóniumjátéka mellett éneklés Hajdu László máv. titkár, kíséri a református tanítói vegyes kar. — 5. Téli reggelen, írta Tompa Mihály, szavalja Balazár Erzsike. — 6. Közének, XC. zsoltár 1. verse. — Az ünnepély belépődija személyenként egy korona.

Lelkészbekiktatás. A b. e. Kovács Lajos szatmárnémetii esperes elhunytával megüresedett lelképásztori állásra a gyülekezet többségének bizalma Sárközi Lajos nagykolcsi lelkészt hívta meg. Miután a kiseltség vezetői az általuk benyújtott felebbezést visszavonták, az új lelképásztor ünnepélyes beiktatása folyó hó 14. napján lesz.

A brádi egyházközség Berde Sándor fiatal lelképásztor korai halála után papválasztó jogát Nagy Károly erdélyi püspök kezébe tette le, aki a választó hívek egyhangú kívánságára a hunyadi egyházmegye esperesét Kovács Lajos marosillyei lelképásztort nevezte ki. — Dicséretére válik a kicsiny brádi gyülekezetnek, hogy teljesen átértve a jelenlegi nehéz viszonyokat, az eddigi lelkészi fizetésen kívül még évi 6000 koronát biztosított lelkésze számára. Szolgáljon példaul.

Barabás Samu kolozsvári lelképásztor és esperes november hó 9-én érzékeny hűesut vett gyülekezetétől és november 13-án családjával együtt Erdélyből eltávozott. Távolléte idejére parókhiája gondját a kolozsvári theologiai tanárok vállalták magukra; az esperesi teendők végzésére Vásárhelyi Bodizsár kolozsvári lelképásztor kéretett fel.

CENZURAT DE SUBLT. S. PISO